

Osvrt

Osvrt
1/2017

KOSANA BEKER

**Potencijal medijacije
u slučajevima
diskriminacije u
Bosni i Hercegovini**

DISKRIMINACIJA

www.diskriminacija.ba

DISKRIMINACIJA

Potencijal medijacije u slučajevima diskriminacije u Bosni i Hercegovini

---

Kosana Beker

Sarajevo, januar 2017.

Naslov:

Potencijal medijacije u slučajevima diskriminacije u Bosni i Hercegovini

Autorica:

Kosana Beker

Izdavač:

Analitika – Centar za društvena istraživanja

Godina: 2017.

© Analitika – Centar za društvena istraživanja, sva prava pridržana.

Adresa izdavača:

Hamdije Kreševljakovića 50, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

info@analitika.ba

www.analitika.ba

Lektura:

Amela Šehović

Korektura:

Ivana Teronić Oruč

Dizajn publikacije:

Branka Ilić

DTP:

Jasmin Leventić

Publikacija je objavljena uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Autori ove publikacije su odgovorni za njen sadržaj i stavovi koji su u njoj izneseni ne odražavaju stavove USAID-a, Vlade Sjedinjenih Američkih Država niti Fonda otvoreno društvo BiH.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

JEDNAKOST ZA SVE

KOALICIJA CIVILNOG DRUŠTVA
U BORBI PROTIV DISKRIMINACIJE

Open
Society Fund
Bosnia & Herzegovina

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Publikacija je objavljena u okviru projekta “Jednakost za sve: Koalicija organizacija civilnog društva protiv diskriminacije”, koji u partnerstvu implementiraju Mediacentar Sarajevo, Analitika – Centar za društvena istraživanja, Prava za sve i Vaša prava BiH. Projekat finansiraju USAID i Fond otvoreno društvo BiH.

MEDIACENTAR
SARAJEVO

ANALITIKA
Centar za društvena istraživanja

PRAVA
ZASVE

VAŠA PRAVA BiH
Legal Aid Network

1.	POJAM I OSNOVNI PRINCIPI MEDIJACIJE	6
2.	MEDIJACIJA U SLUČAJEVIMA DISKRIMINACIJE	8
3.	ISKUSTVO MEDIJACIJE U PRAKSI DRUGIH ZEMALJA	11
4.	MEDIJACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI	14
5.	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	18
	BIBLIOGRAFIJA	20
	O AUTORKI	23

1.

Pojam i osnovni principi medijacije

U današnje vrijeme dostupni su mnogi načini za rješavanje sporova, formalni i neformalni. Najčešći su sudski postupak, arbitraža i čitav niz metoda za alternativno rješavanje sukoba. Alternativna metoda rješavanja sukoba je bilo koja metoda koja ne uključuje sudski postupak. Ove metode su se razvile jer su sudski postupci postali preskupi u većem dijelu svijeta, ali i zato što su sudovi pretrpani predmetima i veoma često postupci dugo traju. Alternativne metode rješavanja sukoba su raznovrsne – rana neutralna evaluacija, pregovaranje, mirenje, medijacija i arbitraža, ali su arbitraža i medijacija najčešće u praksi¹.

Arbitraža je proces u kome treća neutralna strana (arbitar) samostalno donosi finalnu odluku, koja je ponekad obavezujuća. Iako se smatra alternativnim načinom, arbitraža je na granici između klasičnog i alternativnih načina² rješavanja sukoba. Manje je formalna od sudskog postupka, jer je najčešće dobrovoljna i strane mogu da odlučuju ko će biti arbitar. Postupak i odlučivanje mogu da budu regulisani pravilima, međunarodnim ili nacionalnim, ali nije neophodno da procedure budu zakonski formalizovane³.

Medijacija, kao način rješavanja sporova, razlikuje se od sudskog postupka u kome obavezujuću odluku donosi sudija, na osnovu činjeničnog stanja koje je utvrđeno tokom sudskog postupka i primjenom važećih propisa. Za razliku od sudije, medijator je neutralno lice koje ne nameće svoj autoritet stranama u sporu, već im pomaže da postignu obostrano prihvatljiv dogovor, pri čemu u postupku nema obavezujućih pravila ni zakona koji moraju da se primjenjuju.

Medijacija je strukturirani postupak, bez obzira na to kako se postupak zove, kojim dvije ili više strana u sporu nastoje da same, na dobrovoljnoj bazi, postignu sporazum o rješavanju spora uz pomoć medijatora. Postupak medijacije mogu da započnu same strane, može da ga predloži ili naloži sud ili može da bude propisan zakonom⁴. Imajući u vidu ovu definiciju, može se zaključiti da je medijacija dugo

---

¹ “Alternative Dispute Resolution”, Legal Information Institute, https://www.law.cornell.edu/wex/alternative_dispute_resolution (stranica posjećena 23. 11. 2016).

² Nevena Petrušić i sar., ured., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti* (Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2014), str. 24.

³ Ibid.

⁴ “Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters”, *Official Journal of the European Union* L 136/3, član 3.

bila zastupljena kao način rješavanja konflikata širom svijeta, jer ni bez posebnih propisa nije bilo smetnji da jedna osoba (medijator) pomogne drugim osobama koje su u sporu da, na miran način i bez angažovanja državnog aparata, riješe svoj spor na obostrano zadovoljavajući način⁵. Za razliku od sudskog postupka u kome neko uvijek pobijedi, a neko izgubi, u postupku medijacije obje strane biće zadovoljne načinom na koji je spor među njima riješen, odnosno, obje strane će pobijediti u sporu, jer će imati priliku da same utiču na postupak i da postignu dogovor koji će biti prihvatljiv za obje strane.

Postupak medijacije zasniva se na nekoliko osnovnih principa⁶: a) *povjerljivost* – sve informacije do kojih se dođe u postupku medijacije smatraju se povjerljivim i ne mogu se kasnije koristiti kao dokazi u drugim postupcima; b) *privatnost* – medijacija je privatni proces, što znači da je javnost isključena iz postupka medijacije, a svi koji učestvuju u postupku obavezni su da čuvaju kao tajnu sve ono što su saznali u toku postupka medijacije; c) *jednakost i ravnopravnost strana* – strane u medijaciji imaju jednaka prava i ravnopravne su u postupku, od mogućnosti učestvovanja u postupku, preko slobodnog izražavanja sopstvene volje do postizanja sporazuma; d) *nepristrasnost* – medijator ne smije da daje prednost bilo kojoj strani u postupku, a takođe ne smije da daje savjete, komentare ili vrednosne sudove; e) *neutralnost* – medijator ne smije da ima skriveni interes povodom predmeta spora niti smije da očekuje bilo kakvu dobit od strane u sporu; f) *dobrovoljnost* – strane učestvuju u postupku dobrovoljno i mogu u svakom trenutku da odustanu od postupka medijacije; g) *neformalnost* – strane dogovaraju pravila postupka sa medijatorom, a postupak je lišen formalnosti kao što su sastavljanje zapisnika, pisanje podnesaka i slično; h) *hitnost* – postupak se pokreće i radnje se preduzimaju u najkraćem roku i i) *nezavisnost i kompetentnost medijatora* – medijator je nezavisan u postupku i ne može da bude pozvan na odgovornost ukoliko ne dođe do sporazuma, a medijator treba da bude kompetentan, ugledan i stručan za taj posao.

---

⁵ Nevena Petrušić, "Sporovi u pravnim odnosima i medijacija", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 38–39(1998–1999), str. 122–128, citirano u: Vladimir Pavić i Milena Đorđević, "Novine u pravnom okviru za ADR u Srbiji", *Harmonius* 3, br. 1(2014).

⁶ Više o osnovnim principima postupka medijacije: "Osnovna načela posredovanja", Centar za posredovanje Crne Gore, <http://www.posredovanje.me/mne/posredovanje/osnovna-naela-posredovanja.html> (stranica posjećena 20. 11. 2016); Petrušić i sar., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti*, str. 28–30; Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to Member States on Mediation in Civil Matters (Strasbourg: Council of Europe, Committee of Ministers, 18. 9. 2002).

2.

Medijacija u slučajevima diskriminacije

Medijacija nije uvijek primjeren način za rješavanje sukoba i sporova, odnosno, nisu svi slučajevi medijabilni. Najčešće je medijacija primjenljiva kada strane svjesno i odgovorno žele da učestvuju u postupku, kada se usaglase oko pravila postupka i izbora medijatora, kada imaju kapacitete za pregovaranje i zastupanje sopstvenih interesa, kao i kada strane treba da ostanu u kontaktu i nakon razrješenja sukoba⁷. Sa druge strane, medijacija nije primjenljiva kada strane nisu motivisane da spor riješe mirnim putem, kada se ne slažu oko činjenica i okolnosti spora, kada postoji disbalans moći koji ometa postupak, kada postoji zloupotreba ili eksploatacija jedne strane nad drugom i slično⁸. Iz ovoga jasno proizlazi da je medijacija kreirana da se primjenjuje u situacijama sukoba.

Sukob podrazumijeva neslaganje, koje može da bude različitog intenziteta, a strane koje su u sukobu imaju različite interese i ciljeve, pri čemu svaka strana smatra da je u pravu i spremna je da se bori za to na šta misli da ima pravo. Ono što je osnovno obilježje sukoba jeste da strane imaju ciljeve, vrijednosti ili ubjeđenja za koja smatraju da ih nije moguće podmiriti, a koja su im dovoljno važna da uđu u sukob⁹. Međutim, pored situacija sukoba između strana, postoje i situacije u kojoj je jedna strana povrijedila drugu. Povreda može biti fizička, psihička, materijalna i slično, ali je ovdje bitno da je jedna osoba povrijedila neko pravo druge osobe, nanijela joj štetu ili je ugrozila na drugi način¹⁰. U odnosu na to da li je u pitanju sukob ili povreda, donosi se odluka o tome koji će se postupak primijeniti, odnosno, da li je primjenljiva klasična medijacija ili treba voditi restorativni proces, s obzirom na to da su restorativni procesi¹¹ razvijeni za

---

⁷ Petrušić i sar., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti*, str. 31–32.

⁸ Ibid.

⁹ Derek Brooks i Ian McDonough, *The Differences between Mediation and Restorative Justice/ Practice*, 2006, str. 3.

¹⁰ Ibid., str. 5.

¹¹ Više o restorativnim procesima i restorativnoj pravdi: Sanja Čopić i Vesna Nikolić-Ristanović, *Priručnik o najboljim praksama primene restorativnih pristupa u interkulturalnom kontekstu* (Beograd: Viktimološko društvo Srbije, 2015); Sanja Čopić, "Restorativna pravda i krivičnopravni sistem" (doktorska disertacija, Pravni fakultet u Nišu, 2010).

rješavanje situacija povreda¹². Restorativna pravda je pristup rješavanju sukoba (uključujući kriminalitet) koji polazi od potreba žrtve, zajednice i počinioca i okuplja sve strane u sukobu kako bi im se pomoglo da zajedno, na miran način, putem dijaloga, razriješe svoje sukobe i probleme i postignu sporazum o tome na koji način nastala šteta može da bude popravljena ili nadoknađena¹³. Kao takav, restorativni proces je dizajniran tako da se na kraju postigne restorativni ishod, bez sekundarne viktimizacije osobe koja je povrijeđena.

Medijacija se primjenjuje i u slučajevima rješavanja situacija koje su posljedica povrede ili nanošenja štete, gdje je jedna strana oštećena žrtva, a druga počinitelj povrede. Povreda nekada može da ima i obilježja krivičnog djela, pa je restorativni postupak počeo da se primjenjuje u okviru krivičnog postupka, kao suprotnost restitutivoj pravdi¹⁴. Može se reći da restorativna pravda nudi rješenja kojima se promoviše restitucija štete, prihvatanje odgovornosti za učinjenu povredu i obnavljanje odnosa tako što angažuje sve strane koje su uključene u događaj iz kojeg je proistekla povreda¹⁵.

Situacija diskriminacije ne podrazumijeva uvijek sukob, već je često u pitanju povreda koju jedna osoba čini drugoj osobi. Zbog toga klasičan model medijacije nije potpuno primjenljiv u slučajevima diskriminacije, već u postupak treba uključiti određene elemente restorativne pravde. Medijacija i drugi alternativni načini rješavanja sukoba koriste se u slučajevima diskriminacije u mnogim državama, o čemu će kasnije biti više riječi. U ovom dijelu teksta biće predstavljen poseban model medijacije u slučajevima diskriminacije, izrađen za potrebe Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije, koji je jedini poznati model takve vrste¹⁶, i koji može da posluži kao dobra ilustracija ključnih karakteristika i potencijalnih prednosti medijacije u ovom kontekstu.

Poseban model medijacije u slučajevima diskriminacije koji se vodi u okviru službe Povjerenika¹⁷ zasnovan je na standardnim principima medijacije. Njegova specifičnost ogleda se u tome što je kreiran određen broj posebnih pravila, sa ciljem prilagođavanja postupka medijacije situacijama diskriminacije, kao i sa ciljem da se spriječe negativni efekti koje medijacija može da izazove u odnosu

---

¹² Brooks i McDonough, *The Differences between Mediation and Restorative Justice/Practice*, str. 6.

¹³ Čopić i Nikolić-Ristanović, *Priručnik o najboljim praksama primene restorativnih pristupa u interkulturalnom kontekstu*, str. 27.

¹⁴ Petrušić i sar., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti*, str. 34–35.

¹⁵ Ibid., str. 35.

¹⁶ Koliko je autorki ovog teksta poznato, nije izrađen nijedan drugi sličan model medijacije u slučajevima diskriminacije.

¹⁷ Opis posebnog modela medijacije u slučajevima diskriminacije u okviru službe Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti preuzet je iz: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Redovan godišnji izveštaj poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2012. godinu (Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2013), str. 99–101.

na žrtvu diskriminacije. U model su ugrađeni elementi medijacije između žrtve i počinioca¹⁸, zasnovane na konceptu restorativne pravde. Za razliku od sukoba, u situacijama nanijete povrede nema pretpostavke zajedničke odgovornosti niti moralne neutralnosti u odnosu na sam čin pošto bi oni vodili ka relativizovanju nasilja i sekundarnoj viktimizaciji žrtve. Ova pretpostavka, koja je u osnovi medijacije koja se bavi povredom, uzrokuje drugačije tehnike vođenja procesa u odnosu na medijaciju koja se bavi sukobom. Naime, u ta dva slučaja, početna situacija koja je dovela do procesa se razlikuje, kao i odnos moći strana koje u njemu učestvuju, te se stoga i sam proces razlikuje od standardne medijacije. Posebna pravila postoje i u vezi s kriterijumima i načinom izbora predmeta pogodnih za medijaciju¹⁹, pa su primarni kriterijumi da je djelo iz pritužbe a) izvršio pojedinac ili grupa; b) izvršio pojedinac u organizaciji (državnom organu, javnoj službi, preduzeću) postupajući protivno pravilima organizacije; c) izvršilo pravno lice, ali se konkretno ponašanje odnosi na neku osobu ili pojedinačni akt, a ne na opšti pravni akt organizacije i d) ako su osoba koja je podnijela pritužbu i osoba protiv koje je pritužba podnijeta usmjerene jedna na drugu u svakodnevnom životu. U ovom postupku, medijator ne smije da bude neutralan prema samoj diskriminaciji, već mora jasno da pokaže da je diskriminacija moralno neprihvatljiva. Utvrđena su i posebna pravila o postupanju zaposlenih u službi Povjerenika, nakon prijema pritužbe za koju se procijeni da je podobna za medijaciju, s obzirom na to da zaposleni ne vode postupak medijacije već služe kao svojevrsna spona između strana i medijatora²⁰.

U toku postupka medijacije vode se dva puta odvojeni sastanci sa stranama. Najprije se organizuje pripremni sastanak, prvo sa licem protiv koga je pritužba podnijeta, a nakon toga i sa licem koje je podnijelo pritužbu. Poslije toga se zakazuju drugi odvojeni sastanci, istim redoslijedom. Nakon toga slijedi prvi zajednički sastanak, na kojem se sklapa sporazum o pristupanju medijaciji i prihvatanju medijatora, poslije čega postupak medijacije prolazi kroz standardne faze, na jednom ili više zajedničkih sastanaka. Osim razrješavanja spornog događaja, ukoliko postoji među stranama, ciljevi medijacije u slučajevima diskriminacije su emotivna dobrobit, prevashodno lica koje je povrijeđeno, očuvanje i unapređenje odnosa među stranama, kao i prevencija daljnjih povreda i viktimizacije. Pored toga, medijacija doprinosi edukaciji i podizanju svijesti obje strane u postupku, posebno lica za koje se tvrdi da je diskriminator, što je korisno ne samo za buduće odnose među stranama, već i za buduća ponašanja navodnog diskriminatora u drugim odnosima.

---

¹⁸ Engl. *Victim-offender mediation*.

¹⁹ Petrušić i sar., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti*, str. 57–58.

²⁰ Za više informacija o postupku medijacije u slučajevima diskriminacije vidjeti: Petrušić i sar., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti*.

3.

Iskustvo medijacije u praksi drugih zemalja

Imajući u vidu da je alternativno rješavanje sporova, kao što je već navedeno, prilično dobro poznat koncept među pravnim profesionalcima širom Evrope, a još uvijek nije dovoljno razvijen kao metoda za rješavanje situacija diskriminacije, Evropska mreža tijela za ravnopravnost – Equinet²¹ – prije nekoliko godina je organizovala seminar²² o metodama alternativnog rješavanja sporova u slučajevima diskriminacije. Osnovna ideja bila je da mnogi aspekti alternativnog rješavanja sporova mogu da budu primjenljivi za situacije diskriminacije, da pojedina tijela za ravnopravnost koriste različite tehnike alternativnog rješavanja sporova, te da je korisno razmijeniti iskustva, primjere dobre prakse i prepreke i izazove sa kojima se tijela za ravnopravnost susreću u svakodnevnom radu. Tijela za ravnopravnost primjenjuju ili upućuju na postupak medijacije najčešće u vezi sa diskriminacijom u radnim odnosima i u vezi sa radom, ali ima i situacija u kojima se medijacijom rješavaju slučajevi diskriminacije u obrazovanju, pružanju usluga i slično.

Iskustva iz Holandije pokazuju da je medijacija u slučajevima diskriminacije u radnim odnosima i u vezi sa radom manje uspješna kada je osnov diskriminacije povezan sa vrednosnim sistemom (kulturne ili religijske vrijednosti), dok je u ostalim slučajevima ovaj postupak uspješniji (pol, rod, invaliditet)²³. Iako je mali broj predmeta upućen na medijaciju – oko 8%, uspješnost postupka bila je 70–75%, troškovi su smanjeni za oko 40%, dok je vrijeme rješavanja spora smanjeno na prosječno 4,5 mjeseca umjesto 6–9 mjeseci, koliko uobičajeno traje radni spor pred sudom ili tribunalom²⁴. Medijacija u slučajevima diskriminacije u oblasti rada započela je u Ujedinjenom Kraljevstvu 1996. godine, a kasnije se razvila i u Belgiji, Danskoj, Njemačkoj, Holandiji i Portugaliji. Iako su podaci veoma ograničeni,

²¹ Equinet je Evropska mreža tijela za ravnopravnost, u čijem sastavu je 46 nezavisnih tijela za ravnopravnost iz 34 države. U septembru 2016. godine, Ombudsmen za ljudska prava BiH primljen je u punopravno članstvo. Više informacija dostupno na: <http://www.equineteurope.org/-About-us-> (stranica posjećena 27. 11. 2016).

²² Seminar je održan 23–24. maja 2012. godine u Vilnusu, Litvanija, više informacija dostupno na: <http://www.equineteurope.org/2012-Equinet-Legal-Training-on,344> (stranica posjećena 27. 11. 2016).

²³ Linda Reijerkerk, “Defining ADR and its essential criteria – Pros and cons in cases of discrimination”.

²⁴ Ibid.

procjenjuje se da je medijacija uspješna u oko 65–80% slučajeva²⁵. Centar za jednake mogućnosti i sprečavanje rasizma Belgije češće koristi pregovaranje i mirenje u slučajevima diskriminacije od postupka medijacije, između ostalog, zbog zabrinutosti da li će moći da obezbijedi istinsku nepristrasnost medijatora²⁶. Komisija za jednake mogućnosti Holandije je, nakon pilot-projekta koji je sprovodila, od 2007. godine uvela medijaciju kao jedan od strukturalnih načina rješavanja pritužbi, s tim što se slučajevi upućuju medijatorima, odnosno, sam postupak se ne sprovodi u okviru tijela za ravnopravnost²⁷. U postupcima u kojima je ponuđena i prihvaćena medijacija, uspješnost je bila 65%²⁸.

Što se tiče prakse u regiji, iako je Zakonom o suzbijanju diskriminacije Republike Hrvatske propisana nadležnost Pučkog pravobranitelja da, uz pristanak stranaka, sprovodi postupak mirenja uz mogućnost sklapanja vansudskog poravnjanja²⁹, u godišnjim izvještajima Pučke pravobraniteljice za 2014. i 2015. godinu, nema podataka o tome da li je neki postupak okončan mirenjem³⁰. Zakonom o zabrani diskriminacije Republike Crne Gore propisano je da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda nadležan da sprovodi postupak mirenja, uz pristanak lica koje smatra da je diskriminisano i organa, privrednog društva, drugog pravnog lica, preduzetnika i fizičkog lica na koje se odnosi pritužba zbog diskriminacije.³¹ Ni u izvještajima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore nema podataka o broju predmeta koji su riješeni mirenjem, ali je navedeno da je postupak mirenja pred ovim tijelom znatno fleksibilniji, da su mu ciljevi rješavanje spornog pitanja prije formalnog utvrđivanja da li je bilo diskriminacije, otklanjanje posljedica diskriminacije i zabrana njenog ponavljanja, pa se tokom cijelog postupka spor pokušava riješiti mirnim putem³². U izvještaju je ukazano na to da ovaj dio rada institucije često ostaje nevidljiv jer se završava unutar granica povjerljivosti svakog predmeta, ali da postupak ima i preventivnu funkciju u smislu sprečavanja ponavljanja diskriminacije. U toku 2015. godine, bilo je slučajeva mirenja u slučajevima

---

²⁵ Ibid.

²⁶ Michel Bonte, "Situating ADR and its strategic use in the work of national equality bodies – A practical experience".

²⁷ Richard de Groot, "Potential solutions to discrimination cases adopted through ADR – The enforcement perspective".

²⁸ Ibid.

²⁹ "Zakon o suzbijanju diskriminacije RH", *Službeni glasnik Republike Hrvatske* 85/08 i 112/12, član 12, stav 2, tačka 5.

³⁰ Vidjeti internetsku prezentaciju Pučke pravobraniteljice, Izvješća, dostupno na: <http://ombudsman.hr/hr/izvjescja-hr> (stranica posjećena 29. 11. 2016).

³¹ "Zakon o zabrani diskriminacije CG", *Službeni list Crne Gore* 46/10, 40/11 i 18/14, član 21, stav 1, tačka 3.

³² Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Izvještaj o radu za 2015. godinu (Podgorica: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, 2016), str. 137.

diskriminacije u oblasti pružanja ugostiteljskih usluga i u oblasti rada³³. U Srbiji, praksa Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti u vezi sa medijacijom u slučajevima diskriminacije nije velika, uprkos postojanju posebnog modela medijacije, s obzirom na to da strane u najvećem broju slučajeva ne prihvataju postupak medijacije³⁴. U toku 2015. godine, dva slučaja su uspješno okončana medijacijom – jedan se odnosio na diskriminaciju na osnovu invaliditeta u medijima, a drugi na diskriminaciju nacionalnih manjina na društvenim mrežama³⁵.

---

³³ Ibid.

³⁴ Vidjeti internetsku prezentaciju Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Izveštaji, dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/izvestaji/> (stranica posjećena 29. 11. 2016).

³⁵ Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Redovan godišnji izveštaj poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2015. godinu (Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2016), str. 73–74.

4.

Medijacija u Bosni i Hercegovini

Medijacija u Bosni i Hercegovini (BiH) regulisana je Zakonom o postupku medijacije³⁶ kao postupak u kojem treća neutralna osoba (medijator) pomaže strankama u nastojanju da postignu obostrano prihvatljivo rješenje spora, ali ne može stranama da nametne rješenje spora (član 2). Strane u sporu mogu da se sporazumiju da spor riješe u postupku medijacije, prije ili poslije pokretanja sudskog postupka, sve do zaključenja glavne rasprave (član 4, stav 1), i zajednički biraju medijatora sa liste medijatora koju utvrđuje Udruženje medijatora (član 5, stav 1). Principi postupka medijacije su: dobrovoljnost, povjerljivost, jednaka prava strana u postupku i neutralnost medijatora (čl. 6-9), a sam postupak medijacije detaljnije je regulisan odredbama članova 10-27. Zakona o postupku medijacije.

Zakonom o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora³⁷, poslovi medijacije preijeti su na Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini³⁸ (član 3)³⁹. U registar medijatora upisan je 161 medijator⁴⁰, od kojih je skoro polovina pravne struke (49%), prisutna je ravnomjerna zastupljenost polova i uravnotežena zastupljenost u pogledu dobi, entitetske i etničke pripadnosti⁴¹. Broj medijatora u BiH nije velik u odnosu na broj stanovnika, ali jeste velik u odnosu na broj upućenih i riješenih predmeta u postupku medijacije po medijatoru⁴². Na primjer, u periodu

---

³⁶ "Zakon o postupku medijacije BiH", *Službeni glasnik BiH* 37/04.

³⁷ "Zakon o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora BiH", *Službeni glasnik BiH* 52/05.

³⁸ Registrovano rješenjem Ministarstva civilnih poslova i komunikacija BiH, broj RU/44/02 od 5. 11. 2002. godine. Više informacija o udruženju dostupno na internetskoj prezentaciji www.umbih.ba

³⁹ Odredbama člana 4 Zakona o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora propisano je da kada i ako kod Ministarstva pravde BiH, nakon stupanja na snagu ovog zakona, bude registrovano jedno ili više novih udruženja medijatora za područje cijele BiH, poslovi medijacije prenijeće se i na novoformirano udruženje ili udruženja koja, nakon što budu uredno registrovana u nadležnom ministarstvu, podnesu zahtjev Ministarstvu pravde BiH.

⁴⁰ Stanje na dan 22. 8. 2016. godine, podatak preuzet sa sajta Udruženja medijatora, http://www.umbih.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=106&Itemid=222&lang=ba (stranica posjećena 24. 11. 2016).

⁴¹ Centar za pravna istraživanja i ljudska prava, *Praktična primjena instituta medijacije u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na primjenu medijacije u općinskim sudovima sa područja Tuzlanskog kantona: izvještaj o realizaciji projekta* (Tuzla: Centar za pravna istraživanja i ljudska prava, 2015), str. 8.

⁴² U poređenju sa brojem medijatora u zemljama okruženja (Hrvatska i Srbija), kao i sa zemljama Evropske unije. *Ibid.*, str. 8.

od 31. jula 2007. godine do 31. jula 2014. godine, Udruženje medijatora zaprimilo je 418 predmeta⁴³, od čega su 52 riješena u postupku medijacije⁴⁴. Nema dostupnih podataka o tome da li se neki od predmeta odnosio na diskriminaciju.

Pored činjenice da građani i građanke mogu da sami traže sprovođenje postupka medijacije, to mogu da predlože sud i Ombudsmen za ljudska prava. Zakonom o parničnom postupku propisano je da sud može, najkasnije na pripremnom ročištu, ukoliko ocijeni da je to svrsishodno s obzirom na prirodu spora i druge okolnosti, da predloži stranama da spor riješe u postupku medijacije, dok strane takav prijedlog mogu sporazumno da podnesu do zaključenja glavne rasprave⁴⁵. Slične odredbe sadržane su i u Zakonu o postupku medijacije⁴⁶. Međutim, evidentno je da sudovi još uvijek ne predlažu postupke medijacije u dovoljnoj mjeri, te ako se ima u vidu da je mali broj parnica za zaštitu od diskriminacije uopšte vođen pred sudovima u BiH⁴⁷, nije iznenađujuće da, po svemu sudeći, praksa medijacije u slučajevima diskriminacije nije zaživjela.

Prema Zakonu o zabrani diskriminacije⁴⁸, Ombudsmen za ljudska prava Bosne i Hercegovine je centralna institucija nadležna za zaštitu od diskriminacije. U okviru svoje nadležnosti, ova institucija, između ostalog, predlaže pokretanje postupka medijacije u skladu sa odredbama Zakona o medijaciji⁴⁹. Propisano je da će tokom postupka Ombudsmen BiH težiti posredovanju među stranama (medijacija) sa ciljem sporazumnog rješavanja sporne situacije na koju je ukazano žalbom⁵⁰. Prema podacima iz godišnjih izvještaja Ombudsmena za ljudska prava BiH, ne može se utvrditi u koliko je slučajeva stranama ponuđena medijacija, koliko je slučajeva uspješno okončano u postupku medijacije, kao ni da li je medijacija rađena u okviru službe Ombudsmena ili posredstvom Udruženja

⁴³ Od čega 162 predmeta sa sudova i 256 predmeta po zahtjevu i na inicijativu samih stranaka. Ibid., str. 15.

⁴⁴ Ibid., str. 16.

⁴⁵ "Zakon o parničnom postupku FBiH", *Službene novine Federacije BiH* 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15, član 86.

⁴⁶ Odredbama člana 4 ovog zakona propisano je da se stranke u sporu mogu sporazumjeti, prije i nakon pokretanja sudskog postupka, do zaključenja glavne rasprave, da spor riješe u postupku medijacije. Ako stranke prije pokretanja sudskog postupka nisu pokušale riješiti spor u postupku medijacije, sudija koji vodi sudski postupak može, ako ocijeni da je to svrsishodno, da na pripremnom ročištu predloži strankama da spor pokušaju riješiti u postupku medijacije.

⁴⁷ Vidjeti: Intervju sa Semihom Borovac, ministrica za izbjeglice i ljudska prava u Vijeću ministara BiH, *diskriminacija.ba*, 2. 3. 2016, <http://www.diskriminacija.ba teme/mali-broj-sudskih-predmeta-i-presuda-za-diskriminaciju> (stranica posjećena 24. 11. 2016); Aleksandra Ivanković, *Strateško parničenje u borbi protiv diskriminacije u Bosni i Hercegovini: Teorija i praksa* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016).

⁴⁸ "Zakon o zabrani diskriminacije BiH", *Službeni glasnik BiH* 59/09.

⁴⁹ Ibid., član 7, stav 2. d).

⁵⁰ "Pravila postupka Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine", *Službeni glasnik BiH* 104/2011, član 32.

medijatora⁵¹. Naime, 2014. godine u izvještaju je navedeno sljedeće: “koristeći ovlaštenja zakonom propisana, ombudsmeni BiH, u rješavanju pojedinačnih žalbi, primjenjivali su medijaciju, pa je u prisustvu predstavnika Institucije ombudsmena predstavnik vlasti pokazao interes da se predmet odmah riješi”⁵². Iz toga se ne može zaključiti da li je bio jedan ili više predmeta, odnosno da li je predstavnik Institucije ombudsmena samo prisustvovao postupku ili je imao aktivno učešće. Slično je i u izvještaju u vezi sa diskriminacijom, u kojem je, u obrazloženju za manji broj preporuka iz oblasti diskriminacije (61 u 2013, a 42 u 2014. godini), navedeno da je određeni broj predmeta riješen u toku istrage, „bilo posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja, poduzimanjem medijacije između strana u sporu [...]”⁵³. Potpuno identična formulacija navedena je i u izvještaju za 2015. godinu, u dijelu koji se odnosi na diskriminaciju⁵⁴.

Sa druge strane, u nedavnom istraživanju o ključnim aspektima ostvarivanja prava na zaštitu od diskriminacije u BiH⁵⁵, navedeno je da ombudsmeni za ljudska prava BiH ne pokreću postupke medijacije zbog nedostatka kapaciteta same institucije, kao i zbog neusklađenosti odredaba Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o postupku medijacije, u smislu da akti kojima je regulisana medijacija ne prepoznaju Instituciju ombudsmena kao mogućeg medijatora. Stav predstavnika Institucije prenesen u navedenom istraživanju je da proceduralne poteškoće koje su rezultat neujednačenosti propisa predstavljaju osnovni razlog nemogućnosti iniciranja postupka medijacije, iako je u godišnjim izvještajima, kako je već pomenuto, navedeno da su neki predmeti riješeni, između ostalog, i medijacijom. Nejasno je iz izvještaja Institucije ombudsmena da li su ovi predmeti riješeni u postupku medijacije propisanim Zakonom o postupku medijacije ili je u pitanju neki drugi način alternativnog rješavanja sporova, koji je u izvještaju označen kao medijacija. Međutim, treba naglasiti da zakonska neusklađenost na koju

---

⁵¹ Preciznije, u predmetu Ž-SA-06-817/14, jedna od preporuka bila je *da se razmotri i mogućnost zajedno sa žaliteljicom o iniciranju kod Udruženja medijatora postupka medijacije kako bi se riješila sva sporna pitanja, a čime bi se izbjeglo vođenje skupih sudskih postupaka i zaštitio dignitet obje strane*. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Godišnji izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu (Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2015), str. 20.

⁵² Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2014. godinu (Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2015), str. 27.

⁵³ Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Godišnji izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu, str. 8.

⁵⁴ Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2015. godinu (Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2016), str. 89.

⁵⁵ Mario Reljanović i sar., *Kvadratura antidiskriminacijskog trougla u BiH: Zakonski okvir, politike i prakse 2012–2016*. (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016), str. 60.

se Institucija ombudsmena poziva⁵⁶ ne bi trebalo da predstavlja prepreku za iniciranje postupka medijacije. Naime, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije, Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je nadležna da predlaže pokretanje postupka medijacije u skladu sa odredbama Zakona o medijaciji⁵⁷. To znači da je u nadležnosti Ombudsmena da iniciraju postupak, odnosno, da stranama predoče mogućnost da situaciju iznijetu u žalbi riješe u postupku medijacije, koju će sprovesti medijatori sa liste Udruženja medijatora.

S tim u vezi, iskustva iz regije pokazuju da ima različitih pristupa institucija ombudsmena i tijela za ravnopravnost u vezi s postupcima medijacije. Na primjer, u Hrvatskoj je udruženje medijatora obučilo zaposlene u Uredu Pučkog pravobranitelja u oblasti medijacije⁵⁸, tako da mogu da vode postupke medijacije. U Srbiji su medijatori prošli specijalizovanu obuku za medijaciju u slučajevima diskriminacije u organizaciji Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti⁵⁹, što znači da medijaciju ne sprovode zaposleni u instituciji, već oni samo upućuju strane na medijaciju, a medijatori koji su licencirani sprovode sam postupak.

Trenutni zakonski okvir u BiH je takav da Institucija ombudsmena može da inicira postupak medijacije, ali ne i da sprovodi postupak u okviru institucije. Ipak, iz dostupnih podataka može se zaključiti da je praksa Ombudsmena u BiH da tamo gdje se utvrdi da je došlo do diskriminacije, *u pogledu obima diskriminacije i naknade eventualne štete, upućuje strane na medijaciju pred nadležnim Udruženjem medijatora*, kao i da se razmatrala mogućnost uspostavljanja mehanizma medijacije u okviru same institucije.⁶⁰ No, takav mehanizam očigledno nije uspostavljen. Ipak, treba imati u vidu i da je Strategijom djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH za period 2016–2021, pored ostalog, planirano jačanje Odjeljenja za sprečavanje svih oblika diskriminacije, pa i u segmentu vođenja sudskih sporova i medijacija u periodu 2016–2018. godine⁶¹.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ “Zakon o zabrani diskriminacije BiH”, član 7, stav 2. d).

⁵⁸ Citirano prema: Adrijana Hanušić, *Ombudsmen u sistemu zaštite od diskriminacije u Bosni i Hercegovini: Analiza situacije i karakteristični problemi* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2012), str. 34–35.

⁵⁹ Vidjeti: “Završena specijalizovana obuka ‘Medijacija u slučajevima diskriminacije’”, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije, <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/završena-specijalizovana-obuka-medijacija-u-slučajevima-diskriminacije/> (stranica posjećena 25. 11. 2016).

⁶⁰ Citirano prema: Hanušić, *Ombudsmen u sistemu zaštite od diskriminacije u Bosni i Hercegovini: Analiza situacije i karakteristični problemi*, str. 34–35.

⁶¹ Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, *Strategija djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za period 2016–2021*. (Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2016), u okviru Strateškog cilja br. 2 *Efikasna zaštita i promocija ljudskih prava i osnovnih sloboda*, Potcilj 2.2.4. *Sprečavanje svih oblika diskriminacije*, str. 19.

5.

Zaključna razmatranja i preporuke

Evidentno je da je medijacija u slučajevima diskriminacije još uvijek relativno nov način rješavanja situacija sporova i povreda, kako u zemljama EU tako i u regiji. Medijacija u BiH nije dovoljno promovisana, stranke nisu dovoljno upoznate sa postupkom medijacije i nemaju dovoljno povjerenja u postupak medijacije, a sudovi i drugi akteri stranama rijetko nude mogućnost da sporove riješe u postupku medijacije⁶². Iz toga jasno proizlaze pravci u kojima treba raditi kako bi se stanje popravilo i medijacija učinila dostupnijom i društveno poželjnijom.

Imajući u vidu zakone u BiH, kao i činjenicu da je Udruženje medijatora oformljeno i aktivno, te da je postupak medijacije uređen, trebalo bi preduzeti mjere na dva kolosijeka – na promovisanju medijacije kao alternativnog načina rješavanja sukoba i na uspostavljanju modela medijacije u slučajevima diskriminacije.

Što se tiče medijacije u slučajevima diskriminacije, ona sigurno ima potencijal u bosanskohercegovačkom kontekstu, ali je treba razvijati. S obzirom na to da Zakon o zabrani diskriminacije upućuje na primjenu odredaba, kako je navedeno, Zakona o medijaciji⁶³, čini se da bi najprimjenljiviji model bio model medijacije u slučajevima diskriminacije kakav je razvijen u Republici Srbiji. To znači da bi Ombudsmen za ljudska prava trebalo da ima aktivnu ulogu u kreiranju i promovisanju posebnog modela medijacije, kao i da bi zaposleni trebalo da prođu obuku kako bi se osnažili i obučili za prepoznavanje medijabilnih slučajeva i komunikaciju sa stranama. Da bi postupak medijacije mogao da se vodi u samoj instituciji, potrebno je da određeni broj zaposlenih dobije odgovarajuću obuku, što znači da treba da završe obuke u organizaciji Udruženja medijatora i upišu se na listu medijatora. Treba razmotriti koji od ovih modela bi bio efikasniji i efektivniji u BiH, ali imajući u vidu nedostatak kapaciteta institucije i mali broj zaposlenih koji radi na predmetima diskriminacije, možda bi bolje rješenje bilo da sam postupak medijacije ostane u nadležnosti Udruženja medijatora. Ovo može da bude posebno važno zbog nastavka postupka po žalbi pred institucijom u situacijama kada se postupak medijacije ne okonča uspješno kako bi se izbjegle

---

⁶² Centar za pravna istraživanja i ljudska prava, *Praktična primjena instituta medijacije u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na primjenu medijacije u općinskim sudovima sa područja Tuzlanskog kantona: izvještaj o realizaciji projekta*, str. 20.

⁶³ “Zakon o zabrani diskriminacije BiH”, član 7, stav 2. d).

situacije da postupak po žalbi vodi osoba koja je prethodno bila medijator u postupku među stranama.

Sa druge strane, trebalo bi aktivno uključiti Udruženje medijatora u razvijanje posebnog modela medijacije, što na kraju treba da rezultira izmjenama programa obuke za medijatore, u koji bi se uključile specifične vještine i znanja neophodni za uspješno vođenje postupka medijacije u slučajevima diskriminacije, u okviru osnovnog programa obuke ili u okviru specijalističkog programa. Pored toga, u takve obuke bi trebalo uključiti i sudije sudova nadležnih za parnice u slučajevima diskriminacije kako bi se oni dodatno obučili za prepoznavanje slučajeva diskriminacije podobnih za medijaciju, od čega će i sami sudovi imati koristi.

Na kraju, čitav ovaj proces treba da prati šira društvena kampanja o prednostima rješavanja sukoba i situacija diskriminacije u postupku medijacije, jer je to način rješavanja problema i sporova u kome su obje strane na dobitku, koji je povoljniji i brži od sudskog postupka, koji doprinosi očuvanju dobrih međuljudskih odnosa i omogućava prenos pozitivnog iskustva na slične situacije u budućnosti.

Bibliografija

1. Bonte, Michel. "Situating ADR and its strategic use in the work of national equality bodies – A practical experience". http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/Equinet_CEOOR_ADR_Michiel_Bonte_-2.pdf (stranica posjećena 27. 11. 2016).
2. Brooks, Derek i McDonough, Ian. *The Differences between Mediation and Restorative Justice/Practice*, 2006. http://moj.gov.jm/sites/default/files/rj/Mediation_versus_Restorative_Practice.pdf (stranica posjećena 23. 11. 2016).
3. Centar za pravna istraživanja i ljudska prava. *Praktična primjena instituta medijacije u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na primjenu medijacije u općinskim sudovima sa područja Tuzlanskog kantona: izvještaj o realizaciji projekta*. Tuzla: Centar za pravna istraživanja i ljudska prava, 2015. http://www.umbih.ba/images/stories/dokumenti/izvjestaj_april_2015.pdf (stranica posjećena 24. 11. 2016).
4. Čopić, Sanja i Nikolić-Ristanović, Vesna. *Priručnik o najboljim praksama primene restorativnih pristupa u interkulturalnom kontekstu*. Beograd: Viktimološko društvo Srbije, 2015. <http://www.alternativeproject.eu/wp-content/uploads/2014/12/Deliverable-6.4-Manual-on-best-practices.pdf> (stranica posjećena 24. 11. 2016).
5. Čopić, Sanja. "Restorativna pravda i krivičnopravni sistem". Doktorska disertacija, Pravni fakultet u Nišu, 2010. http://www.prafak.ni.ac.rs/files/disertacije/Sanja_Copic_restorativna_pravda_2010.pdf (stranica posjećena 24. 11. 2016).
6. Groot, Richard de. "Potential solutions to discrimination cases adopted through ADR – The enforcement perspective". http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/The_enforcement_perspective_-_Richard.pdf (stranica posjećena 27. 11. 2016).
7. Hanušić, Adrijana. *Ombudsmen u sistemu zaštite od diskriminacije u Bosni i Hercegovini: Analiza situacije i karakteristični problemi*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2012. [http://www.analitika.ba/files/Analitika%20-%20Izvjestaj%20-%20Ombudsman%2010maj2013%20\(BHS\).pdf](http://www.analitika.ba/files/Analitika%20-%20Izvjestaj%20-%20Ombudsman%2010maj2013%20(BHS).pdf) (stranica posjećena 13. 12. 2016).
8. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2014. godinu. Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2015. http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2015051514434319bos.pdf (stranica posjećena 24. 11. 2016).
9. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Godišnji izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu. Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2015. http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2015052909224950bos.pdf (stranica posjećena 24. 11. 2016).
10. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2015. godinu. Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2016. http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2016041515322172bos.pdf (stranica posjećena 24. 11. 2016).

11. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Strategija djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za period 2016–2021. Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2016. http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016041509303547bos.pdf (stranica posjećena 24. 11. 2016).
12. Ivanković, Aleksandra. *Strateško parničenje u borbi protiv diskriminacije u Bosni i Hercegovini: Teorija i praksa*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016. <http://www.analitika.ba/bs/publikacije/stratesko-parnicenje-u-borbi-protiv-diskriminacije-u-bosni-i-hercegovini-teorija-i> (stranica posjećena 24. 11. 2016).
13. Pavić, Vladimir i Đorđević, Milena. “Novine u pravnom okviru za ADR u Srbiji”. *Harmonius* 3, br. 1(2014), str. 244–270.
14. Petrušić, Nevena, Ćuk Milankov, Dragana, Despotović Stanarević, Vera, Džamonja Ignjatović, Tamara, Jovanović, Vladan, ured., *Priručnik za primenu medijacije u okviru službe poverenika za zaštitu ravnopravnosti*. Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2014.
15. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Redovan godišnji izveštaj poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2012. godinu. Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2013. http://poverenik-symbolgames.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2012/11/images_files_srpski-web.pdf (stranica posjećena 27. 11. 2016).
16. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Redovan godišnji izveštaj poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2015. godinu. Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2016. <http://poverenik-symbolgames.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2016/08/Redovni-godisnji-izvestaj-poverenika-za-2015.pdf> (stranica posjećena 27. 11. 2016).
17. Reijerkerk, Linda. “Defining ADR and its essential criteria – Pros and cons in cases of discrimination”. http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/Equinet_Vilnius_presentation_-_LR-2.pdf (stranica posjećena 27. 11. 2016).
18. Reljanović, Mario, Radončić, Dženana, Malkić, Aida, Izmirlija, Midhat, Hodžić, Edin. *Kvadratura antidiskriminacijskog trougla u BiH: Zakonski okvir, politike i prakse 2012–2016*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016. <http://www.analitika.ba/bs/publikacije/kvadratura-antidiskriminacijskog-trougla-u-bih-zakonski-okvir-politike-i-prakse-2012> (stranica posjećena 13. 12. 2016).
19. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda. Izvještaj o radu za 2015. godinu. Podgorica: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, 2016. http://www.ombudsman.co.me/docs/Final_Izvjestaj_za_2015.pdf (stranica posjećena 20. 11. 2016).

Pravni dokumenti

1. Council of Europe, Committee of Ministers. Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to Member States on Mediation in Civil Matters. Strasbourg: Council of Europe, Committee of Ministers, 18. 9. 2002. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec\(2002\)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColororInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec(2002)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColororInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true) (stranica posjećena 20. 11. 2016).

2. "Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters". *Official Journal of the European Union* L 136/3. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:En:PDF> (stranica posjećena 23. 11. 2016).
3. "Pravila postupka Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine". *Službeni glasnik BiH* 104/2011.
4. "Zakon o parničnom postupku FBiH". *Službene novine Federacije BiH* 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15.
5. "Zakon o postupku medijacije BiH". *Službeni glasnik BiH* 37/04.
6. "Zakon o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora BiH". *Službeni glasnik BiH* 52/05.
7. "Zakon o suzbijanju diskriminacije RH". *Službeni glasnik Republike Hrvatske* 85/08 i 112/12.
8. "Zakon o zabrani diskriminacije BiH". *Službeni glasnik BiH* 59/09.
9. "Zakon o zabrani diskriminacije CG". *Službeni list Crne Gore* 46/10, 40/11 i 18/14.

O autorki

Doktorantkinja Centra za rodne studije Asocijacije centara za interdisciplinarne i multidisciplinarne studije (ACIMSI) Univerziteta u Novom Sadu, završila master iz rodni studija na Univerzitetu za mir, Kostarika (UN mandated University for Peace, Costa Rica), prethodno diplomirala na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu i položila pravosudni ispit. Dugi niz godina bavi se ljudskim pravima i zabranom diskriminacije, a uže specijalnosti su joj prava žena, djece i lica sa invaliditetom. Autorka je brojnih radova, publikacija i istraživanja u oblasti antidiskriminacionog prava i ljudskih prava društveno marginalizovanih grupa. Zaposlena je kao pomoćnica Povjerenice za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije od 2010. godine, prethodno je radila u instituciji Zaštitnika građana Republike Srbije, a ima i bogato iskustvo u radu u civilnom sektoru. Od 2013. godine je članica Izvršnog odbora Equinet – Evropske mreže tijela za ravnopravnost.

ANALITIKA – Centar za društvena istraživanja je nezavisna, neprofitna, nevladina organizacija koja se bavi istraživanjem i razvojem javnih politika u širem smislu. Misija Analitike je da na osnovu kvalitetnih istraživanja i odgovarajuće ekspertize ponudi relevantne, inovativne i praktične preporuke usmjerene na promoviranje inkluzivnih i boljih javnih politika, kao i na sveukupno unapređenje procesa njihovog donošenja.

www.analitika.ba
